

دلبستگی مکانی؛ بازشناسی مفهوم، اصول و معیارها*

دکتر محمدرضا پورجعفر**، دکتر محمدسعید ایزدی***، مهندس سمانه خبیری***

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۱/۱۹، تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۲/۱۱/۰۲

تکیده

دلبستگی مکانی از دهه ۶۰ و به دنبال طرح مفهوم مکان در مطالعات روانشناسی محیطی مطرح شد. عدم اجماع بر چیستی و چگونگی فرایند شکل‌گیری دلبستگی مکانی و کاربست مفاهیم مشابه به‌جای دلبستگی مکانی، آن را به مفهومی بی‌ثبات و لغزنده تبدیل کرده است. هدف این مقاله بازشناسی مفهوم دلبستگی مکانی به‌عنوان یکی از سطوح روابط مردم-مکان، اصول، معیارها و فرایند شکل‌گیری آن است به‌گونه‌ای که تمیز آن از سایر مفاهیم مرتبط را ممکن سازد. ابعاد متفاوت دلبستگی مکانی و معیارهای موثر بر آنها، در قالب مدلی مفهومی فرایند تعاملی شکل‌گیری دلبستگی مکانی و چارچوبی از مؤلفه‌های سازنده آن ارائه شده است. براساس این مدل، دلبستگی مکانی به‌عنوان هسته اولیه شکل‌گیری حس مکان، فرایندی احساسی، ادراکی و رفتاری است که در تعامل افراد با فضاهایی که بدان معنای ویژه‌ای بخشیده‌اند، با ایجاد دو سطح وابستگی و هویت مکانی شکل می‌گیرد و در قالب رفتارهایی ویژه بروز می‌یابد. خودبستگی، تداوم، تمایز و عزت‌نفس نیز به‌عنوان اصول دلبستگی مکانی شناسایی شدند.

واژه‌های کلیدی

دلبستگی مکانی، هویت مکانی، وابستگی به مکان، حس مکان، تعلق مکانی

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری باعنوان «چارچوب طراحی شهری محله‌های شهری با رویکرد ایجاد دلبستگی مکانی نمونه موردی محله امامزاده یحیی تهران» است که به راهنمایی دکتر محمدرضا پورجعفر و مشاوره دکتر محمدسعید ایزدی که در سال ۱۳۹۱ و در دانشگاه تربیت مدرس تهران انجام یافته است.

** استاد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر، گروه طراحی شهری. (مسئول مکاتبات)

Email: pourja_m@modares.ac.ir

Email: ms.izadi@basu.ac.ir

Email: samaneh.khabiri@modares.ac.ir

*** استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

*** دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران